

2. Μία ανάλυση της τραπεζικής απασχόλησης

2.1. Οι καθοριστικοί παράγοντες της απασχόλησης στον κλάδο των τραπεζών

2.1.1 Μεθοδολογία

Οι παράγοντες που καθορίζουν την απασχόληση ενός κλάδου, επομένως και του τραπεζικού κλάδου, συνήθως ταξινομούνται σε τρεις ομάδες:

Πρώτον, στους παράγοντες που επηρεάζουν την ζήτηση για τα προϊόντα του κλάδου. Η εν λόγω ζήτηση μπορεί να μειωθεί με αποτέλεσμα να συρρικνωθεί το προϊόν, και μαζί με αυτό η κερδοφορία των επιχειρήσεων. Αυτό προκαλεί μια μείωση της απασχόλησης μέχρις εκείνου του επιπέδου στο οποίο οι επιχειρήσεις μπορούν να επιτύχουν την άνοδο της κερδοφορίας. Το φαινόμενο αυτό είναι ευρέως γνωστό από την ιστορία των κλάδων που έχουν φθάσει σε *ωριμότητα* και τα προϊόντα τους βρίσκονται στο τέλος του κύκλου ζωής τους. Ένα στατιστικό μέγεθος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δείκτης της παρακμής ή του δυναμισμού ενός κλάδου (συνακόλουθα και του δυναμισμού της ζήτησης που απευθύνεται στις επιχειρήσεις του εν λόγω κλάδου), είναι το προϊόν του κλάδου ως ποσοστό του ΑΕΠ. Θα χαρακτηρίζαμε ως δυναμικό έναν κλάδο του οποίου το προϊόν αυξάνεται ταχύτερα από το ΑΕΠ, δηλαδή από ότι το προϊόν κατά μέσο όρο στο σύνολο των κλάδων, και αντιστρόφως, θα χαρακτηρίζαμε ως φθίνοντα έναν κλάδο του οποίου το προϊόν αυξάνεται βραδύτερα από το ΑΕΠ.

Δεύτερον, σε όλους τους παράγοντες που αυξάνουν την παραγωγικότητα της εργασίας. Η τεχνολογική πρόοδος και η συνακόλουθη υποκατάσταση εργασίας από μηχανικές λειτουργίες, που αποτελούν βασικά μέσα για την επίτευξη υψηλότερης παραγωγικότητας, έχουν ως αποτέλεσμα την μείωση της απασχόλησης. Η εν λόγω υποκατάσταση μπορεί να προέλθει, είτε από την αύξηση της σχετικής τιμής της εργασίας που καθιστά φθηνότερη την παραγωγή μιας μονάδας προϊόντος με χρήση μηχανικών λειτουργιών, είτε μπορεί να προέλθει από το γεγονός ότι η χρήση των μηχανικών συστημάτων προσφέρει στην επιχείρηση μια σειρά άλλων ωφελειών που σχετίζονται με την δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων ανεξάρτητων από το κόστος. Το στατιστικό μέγεθος το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δείκτης παραγωγικότητας της εργασίας είναι το προϊόν ανά απασχολούμενο. Βεβαίως, στην εξέλιξη του εν λόγω δείκτη, ο οποίος εκφράζει την παραγωγικότητα της εργασίας, αντανακλάται και η επίδραση άλλων παραγόντων, πέραν της τεχνολογικής προόδου, όπως οι αλλαγές στην οργάνωση της εργασίας, η ορθολογική αναδιάρθρωση των εργασιών υποστήριξης μετά από μια συγχώνευση, η ορθολογική αναδιάρθρωση του δικτύου των καταστημάτων κλπ. Πρέπει να σημειωθεί ότι ορισμένοι από τους παράγοντες που αυξάνουν την παραγωγικότητα της εργασίας και μειώνουν έτσι την απασχόληση, επιδρούν ταυτοχρόνως και προς την αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή της αύξησης της απασχόλησης: π.χ. η βελτίωση που μπορεί να προέλθει από τις νέες τεχνολογίες είτε σε ότι αφορά το κόστος, επομένως και τις τιμές, είτε σε ότι αφορά την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών, είτε την κλίμακα των προσφερομένων προϊόντων, αυξάνει την ζήτηση για τα προϊόντα του κλάδου -επομένως έχει ευνοϊκή επίδραση και επί της απασχολήσεως.

Τρίτον, στους παράγοντες που ευνοούν τις διαρθρωτικές αλλαγές του κλάδου. Μια πτώση στον όγκο της απασχόλησης μπορεί να προέλθει από αλλαγές στην διάρθρωση του κλάδου. Ως παράδειγμα, μια συγχώνευση μπορεί να εξαλείψει "διπλές θέσεις" σε καταστήματα ή εργασίες υποστήριξης της ίδιας περιοχής εάν οι εργασίες των υπό συγχώνευση τραπεζών είναι συμπληρωματικές.

Με βάση το παραπάνω πλαίσιο ταξινόμησης των παραγόντων που καθορίζουν την τραπεζική απασχόληση, η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στην μελέτη αυτή είναι η παρακάτω:

Ο αριθμός των απασχολούμενων στις τράπεζες (N) μπορεί να εκφραστεί συναρτήσει των εξής δεικτών:

- (Y_b/Y) το προϊόν του κλάδου των τραπεζών ως ποσοστό του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές, όπου $Y_b =$ το προϊόν του κλάδου, $Y =$ το ΑΕΠ).
- (Y/P) το ΑΕΠ ανά κάτοικο, όπου (P) ο πληθυσμός.
- (N/S) η μέση απασχόληση ανά κατάσταση (με επιμερισμό στα καταστήματα και του αριθμού των απασχολούμενων στις κεντρικές υπηρεσίες).
- (P) ο πληθυσμός της χώρας.
- (Y_b/S) η μέση παραγωγικότητα ανά κατάσταση (με επιμερισμό στα καταστήματα και του προϊόντος των κεντρικών υπηρεσιών).

Με αυτά τα δεδομένα ισχύει η σχέση

$$\frac{N}{P} = \frac{\left[\frac{N}{S}\right] \left[\frac{Y_b}{Y}\right] \left[\frac{Y}{P}\right]}{\left[\frac{Y_b}{S}\right]}$$

της οποίας το νόημα εκτίθεται αμέσως παρακάτω:

Η απασχόληση στον τραπεζικό κλάδο, ως ποσοστό του πληθυσμού μιας χώρας (N/P), είναι δυνατό να αναλυθεί σε τέσσερις συνιστώσες:

Στο προϊόν ανά κάτοικο (Y/P). Εάν θεωρήσουμε όλους τους άλλους παράγοντες ως σταθερούς, μια αύξηση κατά 1% στο ΑΕΠ ανά κάτοικο, θα αυξήσει κατά 1% την τραπεζική απασχόληση.

Στο προϊόν του κλάδου ως ποσοστό του ΑΕΠ (Y_b/Y). Ο δείκτης αυτός εκφράζει τον δυναμισμό του κλάδου, δηλαδή την ικανότητά του να προσελκύει ζήτηση που αυξάνεται ταχύτερα από ότι ο μέσος εθνικός όρος. Θεωρώντας όλους τους άλλους παράγοντες σταθερούς, η αύξηση του βάρους του κλάδου στο ΑΕΠ προκαλεί μια ανάλογη αύξηση και στην τραπεζική απασχόληση.

Στο προϊόν ανά κατάσταση (Y_b/S). Ο δείκτης αυτός, ο οποίος επιμερίζει στα καταστήματα και το προϊόν των κεντρικών υπηρεσιών, μπορεί να εκληφθεί ως ένας **δείκτης "παραγωγικότητας του καταστήματος"**, με την έννοια ότι το κατάστημα παραμένει, παρά τις αλλαγές που προαναφέρθηκαν, η βασική μονάδα παραγωγής της τράπεζας. Εάν θεωρήσουμε όλους τους άλλους παράγοντες σταθερούς (μεταξύ των οποίων και την απασχόληση ανά κατάσταση), η αύξηση της παραγωγικότητας του καταστήματος μειώνει την απασχόληση διότι απαιτούνται λιγότερα καταστήματα για την παραγωγή του ίδιου προϊόντος.

Στον αριθμό απασχολουμένων ανά κατάσταση με ισομερή επιμερισμό και του προσωπικού των κεντρικών υπηρεσιών στα καταστήματα. Θεωρώντας τους άλλους παράγοντες ως σταθερούς, η αλλαγή του μεγέθους των καταστημάτων επιδρά στην απασχόληση για προφανείς λόγους.

Βεβαίως, η παραπάνω ανάλυση δεν λαμβάνει υπόψη της, ευθύς εξαρχής, την εξάρτηση των τεσσάρων παραγόντων μεταξύ τους. Π.χ. η αύξηση του ΑΕΠ ανά κάτοικο, κατά πάσα πιθανότητα επιδρά θετικά στο τραπεζικό προϊόν ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά τις πρώτες φάσεις ανάπτυξης του τραπεζικού τομέως, η "ωρίμανση" του τομέως συνοδεύεται ενδεχομένως από ορθολογικότερη κατανομή ορισμένων πόρων, άρα αυξάνει την "παραγωγικότητα του καταστήματος" κ.ό.κ.

Επομένως, κατά την ανάλυση των παραγόντων θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι αλληλεπιδράσεις των τεσσάρων παραγόντων. Επειδή, ωστόσο, σε κάθε έναν από αυτούς τους τέσσερις παράγοντες επιδρά μια σειρά άλλων παραγόντων, η αναλυτική περιγραφή των εν λόγω σχέσεων θα απαιτούσε την διατύπωση ενός περίπλοκου μαθηματικού μοντέλου του οποίου η κατασκευή υπερβαίνει τα όρια της μελέτης αυτής. Εντούτοις, είναι δυνατό να πραγματοποιηθούν στα πλαίσια αυτής της μελέτης, (α) ο προσδιορισμός των παραγόντων που επιδρούν στην απασχόληση, (β) μια κατά προσέγγιση ποσοτική εκτίμηση των εν λόγω παραγόντων με βάση την ανάλυση που προτάθηκε παραπάνω, και τέλος, (γ) ορισμένες ποιοτικές εκτιμήσεις σχετικά με την μελλοντική εξέλιξη της τραπεζικής απασχόλησης στην Ελλάδα.

Σε όσα ακολουθούν θα θεωρήσουμε ότι δύο μεταβλητές, δηλαδή ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού και το προϊόν ανά κάτοικο, είναι εξωγενείς ως προς τον τραπεζικό τομέα: ο μεν πληθυσμός ακολουθεί μια μακροχρόνια αυξητική τάση, το δε προϊόν ανά κάτοικο εξαρτάται από την μακροοικονομική πολιτική και την διαδικασία πραγματικής σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας -εξαρτάται, δηλαδή,

- από τον τρόπο ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ, από την ικανότητά της να επιτύχει υψηλούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης μέσα στο νέο μακροοικονομικό πλαίσιο σταθερότητας, αλλά και
- από το μέλλον της οικονομικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση γενικότερα.

Η ανάλυση των παραγόντων επικεντρώνεται καταρχήν στις άλλες μεταβλητές, δηλαδή στο τραπεζικό προϊόν ως ποσοστό του ΑΕΠ, στην μέση παραγωγικότητα ανά κατάσταση, και στην μέση απασχόληση ανά κατάσταση, ενώ οι αναφορές στην πραγματική σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας και στο μέλλον της οικονομικής πολιτικής στην ΕΕ, περιλαμβάνονται σε επόμενες ενότητες της μελέτης (ενότητες **2.1.4.** και **3.1.2.**).